

Diegenen die rechtstreeks bij de aanslag betrokken geweest waren, werden, toen de verhoren afgelopen waren, aan een barbaars regime onderworpen. Met enkels en polsen werden zij vastgeketend aan hun kale brits – een deken lag er niet op; een of twee keer per dag werd één pols losgemaakt en konden zij iets eten; het celtonnetje was onbereikbaar voor hen, hun natuurlijke behoeften moesten zij maar doen zo als zij lagen – af en toe werden zij gereinigd. Pas kort voor het proces mochten zij zich overdag vrij in hun cel bewegen, 's nachts werden zij weer vastgeketend. Een 'goede' bewaker wist Brouwer een bijbel in handen te spelen. Hij en de anderen mochten toen ook weer een boek lenen uit de gevangenisbibliotheek, maar toen men met een 'fout' boek kwam aandragen, hoorde Dekking in een van de cellen naast hem Beck of Honig zeggen: 'Dat verdom ik, dat wil ik niet hebben, dat is me te pro-Duits. Ik lees mijn leven lang geen Duits boek meer.'¹

Op vrijdag 18 juni vond in een van de zalen van het toenmalig Koloniaal Instituut te Amsterdam het proces voor het *SS- und Polizeigericht* plaats. Dekking kon enige tijd later een even treffend als gedetailleerd verslag, waarvan helaas het laatste gedeelte verloren is gegaan, de gevangenis uit smokkelen.² Wij willen dit volgen.

Om half acht werden de een-en-twintig personen die zouden terechtstaan, uit hun cellen gehaald:

'In overvalauto's als sandwich op een bank: soldaat – twee geboeiden – soldaat. Naar het Koloniaal Instituut. Gedurende dit transport en gedurende het hele proces worden wij door de groene politie en soldaten met veel, maar zakelijk respect behandeld en hier en daar met onverholen bewondering bekeken. In het Koloniaal Instituut in een wachtkamer neergezet, een soort garderobe met wasbakken, de hoofddaders geboeid, de anderen los. Het is verboden te praten, maar er wordt direct druk gefluisterd, binnen een paar minuten hardop gepraat en zelfs geschreeuwd en veel en hard gelachen.

... In dit kamertje is de kenmerkende sfeer van het proces ontstaan tussen deze mensen die elkaar voor het grootste deel niet kennen: een gevoel van saamhorigheid en trots, dat er tussen al deze mensen niet één was waar je je over behoefde te schamen... Het enige pijnlijke was het binnendragen van de volkomen in elkaar gestorte Halberstadt, vooral pijnlijk om de wee-vriendelijke

¹ Yvo K. Pannekoek (ps. van F. Dekking): 'Gesmokkelde brieven', *Libertinage*, I (1948), I, p. 36. ² A.v., p. 44–53. Dekking heeft, toen zijn brief in '48 gepubliceerd werd, alle namen met initialen aangegeven en zijn eigen naam niet vermeld; wij hebben in onze tekst de namen voluit opgenomen.